

© Андрейчин М.А., 2020
 УДК 61(09):616-036.22(049.32)
 DOI 10.11603/1681-2727.2020.2.11291

М.А. Андрейчин

ДВІ КНИЖКИ ПРО ВИЗНАЧНОГО ЛІКАРЯ-ЕПІДЕМІОЛОГА ГЕНРІХА МОСІНГА

Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

Прорецензовано дві книги про визначного лікаря-епідеміолога Генріха Мосінга, який зробив вирішальний внесок у ліквідацію висипного тифу на теренах колишнього Радянського Союзу. Г. Мосінг разом зі своїм вчителем Р. Вайтглем досягли блискучих успіхів у боротьбі з висипним тифом передусім шляхом розробки вакцини і специфічного діагностичного методу в лабораторних умовах, негайного налагодження їх промислового виробництва та широкого застосування. Наведено коротку біографічну інформацію про вченого, його наукову діяльність і душпастирську службу.

Ключові слова: Генріх Мосінг, біографія, книги.

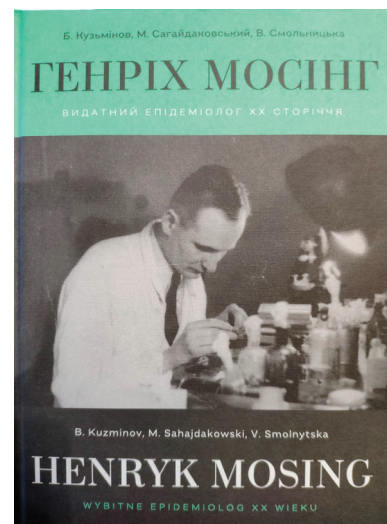
Постать Генріха Станіславовича Мосінга (1910-1999 роки, м. Львів) добре znana серед епідеміологів та інфекціоністів старшого покоління і майже не відома молодим лікарям і студентам-медикам. Але саме цей вчений зробив вирішальний внесок в остаточну ліквідацію висипного тифу на теренах колишнього Радянського Союзу.

У 70-ті роки збіглого століття Г. Мосінг глибоко дослідив епідеміологічні особливості спорадичного висипного тифу і довів, що така форма цієї хвороби є віддаленим рецидивом інфекції, яка тривалий час перебувала в латентному стані. Рецидивну теорію вкрай негативно сприйняли провідні радянські епідеміологи. Вони вважали її шкідливою для радянської системи охорони здоров'я, оскільки віддаляла остаточне подолання недуги до часу природного відходу покоління, яке колись хворіло на епідемічний висипний тиф. Логіку наукових аргументів Г. Мосінга опоненти підміняли принципом партійної доцільності. Майже 20 років тривали критичні напади на вченого, і лише довготривалі епідеміологічні спостереження підтвердили його правоту. Без перебільшення можна стверджувати, що Генріх Станіславович був моральним авторитетом серед його колег і пацієнтів, яким надавав безкорисливу лікарську допомогу.

Автору цих рядків у далекі роки клінічної ординатури пощастило спілкуватися з видатним вченим, слухати його переконливі міркування на захист рецидивної природи спорадичного висипного тифу, у властивій цій людині спо-

кійній, інтелігентній манері. У деталях пригадую тривалу розмову в фойє київського готелю «Україна» за участю професорки Л.І. Богачик, кандидатська та докторська дисертації якої свого часу були присвячені саме проблемі висипного тифу. Генріху Мосінгу дуже хотілося переконати Людмилу Іванівну в правоті своїх наукових аргументів ще й тому, що вона була ученицею академіка Л.В. Громашевського, одного з опонентів рецидивної теорії. Але серйозних контраргументів від Л.І. Богачик ми не почули. Згодом я зрозумів, що їх в дійсності не було.

Вважаю своїм обов'язком згадати св. пам'яті Г. Мосінга з нагоди 110-ої річниці від його народження і подати відгук на книжки, що недавно з'явилися і правдиво висвітлюють життя і наукову діяльність неординарного вченого. Дякую кандидатові медичних наук Миколі Сагайдаковському, який тривало співпрацював з Генріхом Мосінгом, за надіслані книжки і цікаві спомины про свого незабутнього вчителя.

Кузьмінов Б.П. Видатний епідеміолог XX сторіччя Генріх Мосінг. Сторінки наукового життя / Б.П. Кузьмінов, М.М. Сагайдаковський, В.Л. Смольницька. – Дрогобич : Коло. – 144 с.

Ця книжка присвячена 110-ій річниці з дня народження Генріха Станіславовича Мосінга. З відстані 20 років після відходу цієї непересічної людини наведено аргументовані докази того, що свого часу вчений досяг вагомих успіхів у вивченні та подоланні висипного тифу і цим назавжди увійшов в історію інфектології.

Книжку видано українською і польською мовами. Кожна її половина містить 10 однакових розділів. Після короткого вступу послідовно висвітлено віхи наукового життя Г. Мосінга: роки навчання на медичному факультеті Львівського університету імені Яна Казимира; праця у висипнотифозній лабораторії, яку створив його вчитель Рудольф Вайгль – творець висипнотифозної вакцини; захист у 1937 р. дисертації на науковий ступінь доктора медицини, в якій навів власні дані епідеміологічних і серологічних досліджень висипного тифу. Також описано його участь у наукових експедиціях, міжнародних наукових конгресах; нагородження його Золотим хрестом, отриманого з рук президента Польщі; наукову роботу та керівництво виробництвом висипнотифозної вакцини під час німецької окупації та в післявоєнний період; захист у 1956 р. докторської дисертації, присвяченої результатам дослідження п'ятиденної (волинської) лихоманки і пароксизмального рикетсіозу.

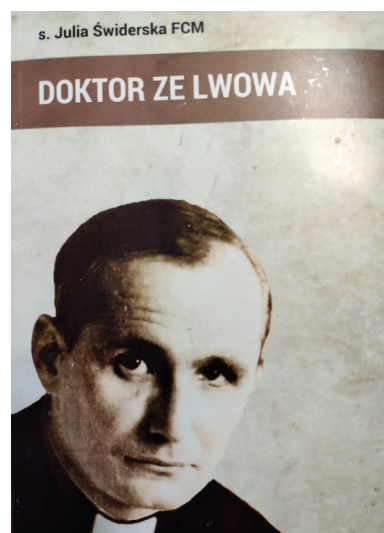
Читачам цікаво буде дізнатися про рецидивну теорію спорадичного висипного тифу, яскравим прихильником якої був Генріх Мосінг, і несправедливу критику, яку він зазнав з боку радянських науковців. Показано внесок вченого у поліпшення специфічної діагностики хвороби завдяки розробці ним та впровадженню у широку практику реакції макроаглютинації рикетсій Провачека, яка була названа реакцією Мосінга. Зазначено, що 1961 р. Г. Мосінга було нагороджено орденом «Знак пошани».

Можна стверджувати, що Р. Вайгль і його учень Г. Мосінг досягли блискучих успіхів у боротьбі з висипним тифом завдяки вмінню поєднати науку і практики, тобто розробці вакцини і специфічного діагностичного комплексу в лабораторних умовах, негайному налагодженню їх промислового виробництва та широкому застосуванню.

В окремих розділах книжки наведено перелік використаних архівних документів і праць Г. Мосінга та його наукового керівника і вчителя Р. Вайгля (всього 77), показчик друкованих робіт (77), список літератури про життя й діяльність вченого (94), архівні документи Науково-дослідного інституту епідеміології та гігієни, що недавно був приєднаний до Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (38), електронний ресурс бібліографії про життя та діяльність Г. Мосінга (14), список підготовлених ним кандидатів наук (8).

Варто зазначити, що книжка ілюстрована численними світлинами Г. Мосінга, Р. Вайгля та їх співробітників, а також книг і часописів, в яких опубліковано основні праці дослідника. Ряд знімків має незаперечну історичну цінність.

На жаль, ця книжка вийшла зі значним запізненням, коли майже всі колеги і приятелі Генріха Мосінга відійшли в засвіти, і нікому, окрім М. Сагайдаковського, було доповнити видання своїми споминами. Мабуть, варто було хоча б коротко написати, як склалася доля талановитого вченого після виходу на пенсію. На ці та інші питання цікаву відповідь можна знайти в наведеній нижче книжці польською мовою.

s. Julia Świdarska FCM. Doktor ze Lwowa. Książka Henryk Mosing (1910-1999). Lekarz, pedagog, duszpasterz. Praca magisterska. – Biały Dunajec – Ostróg : Wołanie z Wołynia, 2018. – 160 s.

Авторка висвітлює біографію вченого, його інтелектуальне і духовне становлення, лікарську працю та опіку хворими, коротко наукову діяльність і досить детально про душпастирську службу.

Як зазначено, Генріх Мосінг народився 1919 р. у Львові. Його родина протягом попередніх чотирьох поколінь була пов'язана з лікарським фахом, батько служив військовим лікарем. Вивчаючи основи медицини у Львівському університеті імені Яна Казимира, Г. Мосінг захопився дослідженням висипного тифу і цій темі залишався вірним протягом всього наукового життя. Після отримання диплому лікаря був запрошений на роботу до Львівського інституту мікробіології, який очолював професор Рудольф Вайгль, що створив дуже ефективну вакцину від висипного тифу.

Роки професійної діяльності Генріха Мосінга припали на польську владу до 1939 р., радянську владу в 1939-1941 рр. з її масштабними репресіями у Західній Україні, німецьку окупацію в роки Другої світової війни і післявоєнний період, аж до 1973 р., коли вийшов на пенсію. Особливо важко вченому було працювати під час німецько-фашистської окупації. Тоді для виготовлення вакцини в інституті

було задіяно коло 3 000 людей, переважно для годівлі вошей і як донорів крові, завдяки цьому вони отримували скромний заробіток і уникли примусового вивезення на роботу до Німеччини. Генріх Мосінг брав безпосередню участь у конспіративному постачанні частини виготовленої висипнотифозної вакцини місцевому населенню, підпіллю і навіть для гетто та у два концентраційні табори, за що можна було поплатитися власним життям.

Паралельно з науковою і лікарською роботою Генріх Мосінг надавав душпастирську послугу своїм пацієнтам-полякам. У 1961 р. йому вдалося побувати в Польщі, де таємно був висвячений на диякона. Географія його таємної капеланської праці серед римо-католиків Радянського Союзу була доволі обширна. У Львові організував групу студентів, з якими виконував літургію і духовні справи. Створив Інститут помічників коষ্ঠолу, через який з плином часу пройшло майже 200 юнаків, частина з них згодом продовжила навчання в духовній семінарії. Релігійну місію здійснював з ризиком для себе в умовах атеїстичної держави. Під кінець 80-их років вже відкрито відправляв літургію у своєму помешканні.

Останні 9 років тяжко хворів і не виходив з оселі. На його ногах з'явилися множинні виразки, що, як вважали лікарі, були пізнім ускладненням тривалого прикладання до стегон годівельних кліток з вошами для експериментів. Помер у листопаді 1999 р.

Рецензована книжка містить численні посилання на літературу, архівні матеріали та свідчення людей, які знали Генріха Мосінга за різних обставин. У додатках наведено Конституцію Інституту помічників коষ্ঠолу, списки ілюстрацій, місць душпастирської та місійної діяльності Г. Мосінга, світлини вченого, його приймака Владислава Мосінга, дипломів, роботи в лабораторії, вчителів і духовних наставників, родинного гробівця. Після прочитання цієї книжки залишаються незабутні враження про непересічну й високоморальну особистість, якою був Генріх Мосінг.

TWO BOOKS ABOUT PROMINENT DOCTOR-EPIDEMIOLOGIST HENRY MOSING

M.A. Andreychyn

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

SUMMARY. A short review is brought around two books on a prominent doctor-epidemiologist Henry Mosing, which did decision payment in liquidation of the spotted fever on the walks of life of former Soviet Union. Mosing together with his teacher Vigil attained brilliant successes in a fight against the spotted fever foremost by development of vaccine and specific diagnosticum in laboratory terms, immediate adjusting them industrial production and wide application. Short biographic information over is brought about a scientist, his scientific activity and priest service.

Key words: Henry Mosing, biography, books.

Відомості про автора:

Андрейчин Михайло Антонович – д. мед. н., професор, академік НАМН України, зав. каф. інфекційних хвороб з епідеміологією, шкірними та венеричними хворобами ТНМУ імені І.Я. Горбачевського; e-mail: andreychyn@tdmu.edu.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0154-730X>

Information about the author:

Andreychyn M.A. – MD, Professor, Academician of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine, Head of the Infectious Diseases with Epidemiology, Dermatology and Venereology Department, I. Horbachevsky Ternopil National Medical University; e-mail: andreychyn@tdmu.edu.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0154-730X>

Конфлікт інтересів: немає.

Author has no conflict of interest to declare.

Отримано 20.06.2020 р.